

УДК 340.12:342.7

Калімбет Ігор Леонідович
кандидат юридичних наук,
викладач кафедри
суспільно-гуманітарних наук
Одеський державний аграрний
університет
ORCID: 0000-0001-6815-8793

<https://doi.org/10.25313/3083-7774-2026-5-9>

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНИЙ ПРИНЦИП СУЧАСНОЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Анотація. Вступ. Для сучасної України верховенство права має не абстрактно-доктринальне, а прикладне значення, оскільки через цей принцип оцінюються межі державного втручання у права людини, сталість судової практики, допустимість дискреції в умовах воєнного стану та спроможність правової системи виконувати критерії вступу до Європейського Союзу.

Мета. Метою статті є комплексний науково-правовий аналіз верховенства права як фундаментального принципу сучасної правової системи України, з'ясування його нормативного змісту, судової конкретизації, проблем реалізації та порівняння національного підходу з критеріями ЄС і практикою ЄСПЛ.

Матеріали і методи. Дослідження ґрунтується на аналізі Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану», Updated Rule of Law Checklist Венеціанської комісії, рішень Конституційного Суду України 2024–2025 років, постанов Верховного Суду 2025 року, рішень Європейського суду з прав людини 2025–2026 років, Звіту Європейської Комісії щодо України за 2024 рік, а також сучасних наукових публікацій 2024–2026 років. Використано формально-юридичний, порівняльно-правовий, системно-структурний, герменевтичний та логіко-юридичний методи.

Результати. Обґрунтовано, що головна проблема українського правопорядку полягає не у відсутності нормативного закріплення верховенства права, а у розриві між конституційною формулою цього принципу та якістю його інституційного втілення. Виокремлено п'ять ключових зон ризику: несталість судової практики, проблеми виконання судових рішень, надмірна дискреція органів влади, правова невизначеність у воєнний період та недостатньо системне використання стандартів ЄСПЛ і критеріїв ЄС у національному правозастосуванні. Доведено, що європейський підхід переводить верховенство права з рівня абстрактної цінності у площину перевірюваних інституційних критеріїв.

Перспективи. Перспективними напрямками подальших досліджень є вивчення процедур відступу від усталеної судової практики Верховного Суду, правових механізмів виконання рішень національних судів і ЄСПЛ, а також інструментів попередньої перевірки законопроектів на відповідність вимогам верховенства права в умовах воєнного стану та євроінтеграції.

Ключові слова: верховенство права, правова система, юридична визначеність, судова практика, воєнний стан, Конституційний Суд України, Верховний Суд, ЄСПЛ, Європейський Союз, конституційний контроль.

Постановка проблеми. Для України верховенство права сьогодні не є лише загальнотеоретичною категорією. Його прикладна цінність визначається тим, що саме через цей принцип перевіряються конституційність обмежень у період воєнного стану, допустимість делегованого

Copyright © The Author(s).

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

нормотворення, законність дій публічної адміністрації та сумісність національного правопорядку з критеріями членства в Європейському Союзі [1–3; 11; 15].

Конституційна формула, закріплена у статті 8 Основного Закону, сама по собі не вирішує питання про те, як саме повинні діяти законодавець, уряд і суд у ситуаціях правової невизначеності, конфлікту інтересів або надзвичайних обставин. Проблема полягає не в дефіциті нормативного визнання верховенства права, а в неповній операціоналізації цього принципу у правотворчості, мотивуванні рішень і механізмах їх виконання [1; 3; 11].

Саме тому в сучасних умовах дослідницьке питання має бути сформульоване не як «що таке верховенство права», а як «які інституційні та правозастосовні дефекти перешкоджають його реальній дії в Україні». Отже, предметом аналізу є не лише зміст принципу, а й якість його практичної реалізації [1–3; 11].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У новітній літературі простежується перехід від загальнотеоретичного осмислення *rule of law* до аналізу його окремих функціональних вимірів. В. Устименко, Р. Джабраїлов, Т. Гудіма та С. Серебряк розглядають верховенство права крізь призму права ЄС та практики ЄСПЛ [12]. Л. Чеханюк досліджує співвідношення верховенства права і юридичної визначеності [13]. Т. Жиравецький і М. Жиравецька пов'язують цей принцип із вимогами до якості правотворчого процесу, зокрема у воєнний період [14]. М. Rabinovych аналізує *rule of law conditionality* щодо України в межах сучасної політики розширення ЄС [15].

Попри наукову цінність цих праць, у них переважно переважає або доктринальний, або вузькоспеціалізований ракурс. Менш опрацьованим залишається питання, як саме поєднати в одній аналітичній моделі конституційне закріплення принципу, судову конкретизацію, проблеми виконання рішень, межі воєнної дискреції та євроінтеграційні критерії оцінювання. Отже, існує потреба у цілісному аналізі верховенства права як принципу, що одночасно організує владу, обмежує її і визначає якість правозастосування [11–15].

Мета дослідження. Метою статті є комплексний аналіз верховенства права як фундаментального принципу сучасної правової системи України, з'ясування його основних елементів, дослідження судової конкретизації цього принципу, виокремлення проблем реалізації в сучасній Україні та визначення напрямів наближення національної моделі до критеріїв ЄС і практики ЄСПЛ [1; 3–15].

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є Конституція України, Закон України «Про правовий режим воєнного стану», Updated Rule of Law Checklist Венеціанської комісії, рішення Конституційного Суду України 2024–2025 років, постанови Верховного Суду 2025 року, рішення ЄСПЛ 2025–2026 років, Звіт Європейської Комісії щодо України за 2024 рік, а також сучасні українські та англійські наукові публікації 2024–2026 років [1–15].

У роботі застосовано формально-юридичний метод для аналізу нормативного закріплення принципу верховенства права, порівняльно-правовий метод — для зіставлення українського підходу з європейськими критеріями, системно-структурний метод — для виявлення взаємозв'язку між правотворчістю, судовою практикою та виконанням рішень, а також герменевтичний метод — для інтерпретації рішень КСУ, Верховного Суду та ЄСПЛ. Сукупне використання цих методів дає змогу перейти від опису до пояснення причин, через які конституційна формула верховенства права не завжди перетворюється на стабільну інституційну практику [3; 11–15].

Виклад основного матеріалу. *Нормативний зміст принципу верховенства права у конституційно-му правопорядку України.* В українському конституційному праві верховенство права не може тлумачитися як проста вимога дотримання формально чинного закону. Такий підхід був би недостатнім уже тому, що стаття 8 Конституції України повинна читатися у взаємозв'язку зі статтями 3, 6, 55 і 64 Основного Закону. У цьому поєднанні верховенство права означає не лише пріоритет Конституції, а й обов'язок держави формулювати норми достатньо чітко, втручатися у права пропорційно та забезпечувати судовий контроль за кожним владним рішенням [1; 3; 13].

Цей висновок посилюється у світлі Updated Rule of Law Checklist Венеціанської комісії. Оновлений документ зберігає класичні елементи — законність, юридичну визначеність, заборону свавілля, доступ до правосуддя і повагу до прав людини, — але водночас спеціально виокремлює *checks and balances* і конституційний контроль як самостійні критерії. Для України це означає, що дефекти стримувань і противаг або слабкість конституційного перегляду не є периферійними вадами системи: вони становлять пряме порушення вимог верховенства права [3; 11; 15].

Звідси впливає важливий аналітичний висновок: верховенство права в українському правопорядку виконує не лише ціннісну, а й верифікаційну функцію. Воно слугує критерієм перевірки якості закону, меж дискреції та належності інституційного дизайну публічної влади [1; 3; 14].

Судова конкретизація принципу верховенства права. Практика Конституційного Суду України 2024–2025 років показує, що верховенство права набуває реального змісту насамперед через категорії юридичної визначеності, доступності права та заборони свавілля. У Рішенні від 29 жовтня 2024 року № 1-р/2024 Суд фактично пов'язав нечіткість правової норми з ризиком її довільного застосування. У цьому контексті не-

ясність закону оцінюється вже не як технічний дефект законодавця, а як конституційно значущий недолік, здатний спричинити сваволю держави [4; 13].

Ще один крок до наповнення принципу практичним змістом зроблено в Рішенні КСУ від 18 грудня 2024 року № 12-р(П)/2024. Суд показав, що верховенство права має не лише процедурний, а й матеріальний вимір, оскільки гарантії підприємницької свободи пов'язані з автономією особи і межами державного регулювання. Інакше кажучи, якість правового регулювання у сфері економіки повинна оцінюватися не тільки за критерієм доцільності, а й за критеріями передбачуваності, пропорційності та недопустимості надмірного втручання [5; 12].

У Рішенні від 10 вересня 2025 року № 4-р(П)/2025 Конституційний Суд перевів у площину верховенства права ще один блок питань — оприлюднення актів органів адвокатського самоврядування. Суд наголосив, що право знати свої права й обов'язки передбачає не формальне існування норми, а її належне доведення до відома адресата. Це рішення є важливим тому, що воно підкреслює: приховане або дефектне нормотворення суперечить самому змісту верховенства права [6].

Позитивну, хоча й не безпроблемну, динаміку демонструє також Верховний Суд. У постанові від 21 березня 2025 року у справі № 460/21394/23 Суд пов'язав строки звернення за захистом із моментом, коли особа об'єктивно отримала підтверджену інформацію про порушення свого права. У постанові від 3 лютого 2025 року у справі № 910/8714/18 акцент зміщено на реальність, а не ілюзорність способу судового захисту. Однак ці приклади ще не усувають ширшої проблеми: позитивні орієнтири касаційної практики поки не гарантують загальної послідовності й прогнозованості судового тлумачення [7; 8].

Отже, на рівні національної судової практики верховенство права вже функціонує як критерій оцінки якості норми, способу її оприлюднення та належності судового захисту. Водночас саме множинність підходів у національному правозастосуванні показує, що судова конкретизація цього принципу ще не завершена [4–8; 13].

Проблеми реалізації принципу верховенства права в сучасній Україні. Першою системною проблемою залишається несталість судової практики. Верховна судова інстанція в окремих категоріях справ формує корисні орієнтири, але проблема полягає не в самій еволюції практики, а в недостатньо передбачуваних змінах підходів або їх неповній імплементації нижчими судами. ЄСПЛ у справі **UKRKAVA, TOV v. Ukraine** прямо пов'язав непередбачуване тлумачення національного закону з порушенням статті 6 Конвенції. У справі **Vashchenko and Tretyak v. Ukraine** питання юридичної визначеності знову стало центральним. Для України це означає, що нестійкість судового тлумачення є не внутрішньою технічною проблемою, а ризиком конвенційної відповідальності держави [9; 10].

Другою проблемою є виконання судових рішень. Судовий захист втрачає зміст, якщо рішення залишається лише декларацією. Симптоматично, що Європейська Комісія в *Ukraine 2024 Report* окремо вимагає ухвалення закону про виконання судових рішень щодо грошових і негрошових зобов'язань, подальшої цифровізації виконавчого провадження та запуску системи збору даних про виконання. Це свідчить про те, що саме стадія виконання сьогодні розглядається як один із найуразливіших сегментів українського rule of law [11].

Третьою проблемою є надмірна або нечітко структурована дискреція публічної влади в умовах воєнного стану. Сам по собі особливий правовий режим не скасовує верховенства права. Навпаки, за статтею 64 Конституції та законом про воєнний стан обмеження прав потребують нормативної визначеності, часової обмеженості, чіткого предмета та доступності судового контролю. Проблема виникає тоді, коли безпекова доцільність починає підміняти вимоги мотивованості, пропорційності та передбачуваності [1; 2; 14].

Четверта проблема пов'язана з воєнною правовою невизначеністю. Часті зміни нормативних приписів, інтенсивне використання підзаконного регулювання та скорочені процедури ухвалення рішень підвищують ризик нестабільності правового середовища. За таких обставин верховенство права вимагає не спрощення стандартів правотворення, а їх посилення — насамперед у частині юридичної експертизи, якості обґрунтування і прозорого оприлюднення [2; 3; 14].

П'ятою проблемою є недостатньо системне використання стандартів ЄСПЛ і критеріїв ЄС у національному правозастосуванні. На практиці посилання на верховенство права нерідко мають загальний характер і не перетворюються на операційні критерії перевірки законності адміністративних і судових актів. У цьому полягає розрив між українською аргументаційною традицією та європейським підходом, де верховенство права оцінюється через конкретні інституційні індикатори [3; 9–11; 15].

Отже, проблеми реалізації верховенства права в сучасній Україні мають не лише концептуальний, а насамперед інституційний характер. Слабкою ланкою є не саме визнання принципу, а його неповна трансформація у стабільні правила правотворення, судового мотивування та виконання рішень [1–3; 9–15].

Порівняльно-правовий вимір: критерії ЄС, Венеціанської комісії та практика ЄСПЛ. Порівняння з правом ЄС показує, що європейський підхід працює не з абстрактними деклараціями, а з набором вимірюваних критеріїв. У щорічному Rule of Law Report Європейська Комісія аналізує чотири блоки: судову систему, антикорупційну рамку, свободу медіа та інституційні стримування і противаги. Для країн роз-

ширення rule of law є ще жорсткішим маркером, оскільки саме в цій сфері Комісія формулює конкретні рекомендації і перевіряє їх виконання у наступних циклах. Звіт щодо України за 2024 рік є показовим: у ньому верховенство права перекладено мовою практичних завдань — заповнення вакансій у Конституційному Суді, vetting суддів, модернізації IT у судовій системі, виконання рішень, антикорупційних запобіжників і реагування на ризики в самому Верховному Суді [11; 15].

Порівняльний ефект цього підходу для України полягає в тому, що принцип верховенства права перестає бути лише доктринальною формулою і стає інструментом оцінювання інституційної спроможності держави. Тут корисним є також Updated Rule of Law Checklist Венеціанської комісії, який спеціально наголошує на значенні стримувань і противаг, конституційного контролю, судової незалежності та реального виконання рішень. У поєднанні з практикою ЄСПЛ це означає, що еволюція українського підходу має рухатися від загальних посилань на статтю 8 Конституції до системи конкретних стандартів перевірки якості закону, мотивування відступу від попередньої практики, меж дискреції та ефективності захисту [3; 9–11].

Підсумовуючи цей блок, слід наголосити: у європейському правовому просторі верховенство права функціонує як мережа конкретних вимог до інституцій та процедур. Саме такий — індикативний і перевірюваний — формат повинен поступово стати домінантним і в українському правозастосуванні [3; 11; 15].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Верховенство права є фундаментальним принципом сучасної правової системи України з трьох причин. По-перше, воно має установчу функцію, оскільки визначає межі й архітектуру публічної влади. По-друге, воно має коригувальну функцію, адже через нього оцінюються якості закону, допустимість дискреції, належність судового мотивування та реальність захисту порушеного права. По-третє, воно має інтеграційну функцію, бо саме через цей принцип український правопорядок узгоджується зі стандартами Венеціанської комісії, практикою Верховного Суду, ЄСПЛ та критеріями ЄС [1; 3–15].

Проведене дослідження показало, що головний виклик для України полягає не у формальному закріпленні верховенства права, а у забезпеченні його стабільної інституційної дії. Найбільш уразливими сегментами залишаються непередбачуваність окремих ліній судової практики, дефіцити механізму виконання рішень, розширення дискреції в умовах воєнного стану та використання цього принципу переважно як декларативного аргументу, а не як чіткого тесту для оцінки законності та пропорційності [2; 7–11; 14; 15].

Звідси випливають і практичні орієнтири вдосконалення. Передусім потрібне посилення вимог до якості правотворення: чіткість формулювань, належне оприлюднення, мотивована оцінка впливу і перевірка пропорційності обмежень. Не менш важливою є подальша гармонізація судової практики, зокрема у випадках відступу від попередніх правових позицій. Окремим напрямом має стати оновлення механізмів виконання судових рішень з використанням цифрових інструментів обліку та контролю. Саме ці кроки здатні перевести верховенство права з рівня конституційної формули у площину сталої правової практики [3; 9–11; 14; 15].

Подальші дослідження доцільно спрямувати на три вузлові теми: процедури зміни та уніфікації судової практики Верховного Суду; правові гарантії виконання національних рішень і рішень ЄСПЛ; моделі попередньої оцінки законопроектів на відповідність вимогам верховенства права в умовах воєнного стану та євроінтеграції [3; 11; 14; 15].

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ

ФІНАНСУВАННЯ: Автори не отримували фінансування для цього дослідження.

ЗАЯВА ПРО ДОСТУПНІСТЬ ДАНИХ: Не застосовується.

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ: Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Література

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.
2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII.
3. The Updated Rule of Law Checklist, adopted by the Venice Commission at its 145th Plenary Session (Venice, 12–13 December 2025). CDL-AD(2025)002. Strasbourg: Council of Europe, 2025. 56 p.
4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини четвертої статті 75 Сімейного кодексу України від 29.10.2024 № 1-р/2024.
5. Рішення Конституційного Суду України (Другий сенат) у справі за конституційною скаргою Бурми Кирила Андрійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів статті 51 Цивільного кодексу України (щодо конституційних гарантій прав фізичних осіб-підприємців) від 18.12.2024 № 12-р(II)/2024.

6. Рішення Конституційного Суду України (Другий сенат) у справі за конституційною скаргою Плескача В'ячеслава Юрійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини третьої статті 57 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (щодо оприлюднення актів органів адвокатського самоврядування) від 10.09.2025 № 4-р(II)/2025.

7. Постанова Верховного Суду від 21.03.2025 у справі № 460/21394/23.

8. Постанова Верховного Суду від 03.02.2025 у справі № 910/8714/18.

9. Case of UKRKAVA, TOV v. Ukraine: judgment of the European Court of Human Rights of 06.02.2025, application no. 10233/20.

10. Case of Vashchenko and Tretyak v. Ukraine: judgment of the European Court of Human Rights of 12.03.2026, applications nos. 42489/16 and 74213/17.

11. Ukraine 2024 Report. Commission Staff Working Document. SWD(2024) 699 final. Brussels: European Commission, 30.10.2024.

12. Устименко В. А., Джабраїлов Р. А., Гудіма Т. С., Серебряк С. В. Принцип верховенства права як засіб утвердження фундаментальних цінностей: погляд крізь призму права ЄС та практики ЄСПЛ. Вісник Національної академії правових наук України. 2025. Т. 32, № 2. С. 87–114. DOI: 10.31359/1993-0909-2025-32-2-87

13. Чеханюк Л. Принцип верховенства права та правова визначеність: співвідношення й окремі аспекти. Філософські та методологічні проблеми права. 2025. № 1 (29). С. 85–95. DOI: 10.33270/02252901.10

14. Жиравецький Т. М., Жиравецька М. Т. Верховенство права як базовий принцип правотворчої діяльності органів публічної влади. Академічні візії. 2026. № 55. DOI: 10.66556/2786-586X.55.zhyravetskyu-t

15. Rabinovych M. EU Enlargement Policy Goes East: Historical and Comparative Takes on the EU's Rule of Law Conditionality vis-à-vis Ukraine. Hague Journal on the Rule of Law. 2024. Vol. 16. P. 715–737. DOI: 10.1007/s40803-024-00223-6

References

1. *Konstytutsiia Ukrainy* [Constitution of Ukraine] dated 28 June 1996 No. 254k/96-VR [in Ukrainian].
2. *Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu* [On the Legal Regime of Martial Law]: Law of Ukraine dated 12 May 2015 No. 389-VIII [in Ukrainian].
3. Council of Europe. (2025). *The updated Rule of Law checklist*, adopted by the Venice Commission at its 145th Plenary Session (Venice, 12–13 December 2025). CDL-AD(2025)002. Strasbourg.
4. *Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam Verkhovnoho Sudu shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) chastyny chetvertoi statti 75 Simeinoho kodeksu Ukrainy* [Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case upon the constitutional petition of the Supreme Court regarding the compliance of Part Four of Article 75 of the Family Code of Ukraine with the Constitution of Ukraine (constitutionality)] dated 29 October 2024 No. 1-r/2024 [in Ukrainian].
5. *Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy (Druhyi senat) u spravi za konstytutsiinoiu skarhoiu Kyryla Andriiovycha Burmy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) polozhen statti 51 Tsyvilnoho kodeksu Ukrainy shchodo konstytutsiinykh harantii prav fizychnykh osib-pidpriyemtsiv* [Decision of the Constitutional Court of Ukraine (Second Senate) in the case upon the constitutional complaint of Kyrylo Andriiovych Burma regarding the compliance of the provisions of Article 51 of the Civil Code of Ukraine with the Constitution of Ukraine (constitutionality) concerning constitutional guarantees of the rights of individual entrepreneurs] dated 18 December 2024 No. 12-r(II)/2024 [in Ukrainian].
6. *Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy (Druhyi senat) u spravi za konstytutsiinoiu skarhoiu Viacheslava Yuriiovycha Pleskacha shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) chastyny tretoi statti 57 Zakonu Ukrainy "Pro advokaturu ta advokatsku diialnist" shchodo opriyudnennia aktiv orhaniv advokatskoho samovriaduvannia* [Decision of the Constitutional Court of Ukraine (Second Senate) in the case upon the constitutional complaint of Viacheslav Yuriiovych Pleskach regarding the compliance of Part Three of Article 57 of the Law of Ukraine «On the Bar and Legal Practice» with the Constitution of Ukraine (constitutionality), concerning publication of acts of bodies of bar self-government] dated 10 September 2025 No. 4-r(II)/2025 [in Ukrainian].
7. *Postanova Verkhovnoho Sudu* [Ruling of the Supreme Court] dated 21 March 2025 in case No. 460/21394/23 [in Ukrainian].
8. *Postanova Verkhovnoho Sudu* [Ruling of the Supreme Court] dated 3 February 2025 in case No. 910/8714/18 [in Ukrainian].
9. *Case of UKRKAVA, TOV v. Ukraine*: Judgment of the European Court of Human Rights dated 6 February 2025, application No. 10233/20.
10. *Case of Vashchenko and Tretyak v. Ukraine*: Judgment of the European Court of Human Rights dated 12 March 2026, applications Nos. 42489/16 and 74213/17.
11. European Commission. (2024). *Ukraine 2024 report*. Commission Staff Working Document SWD(2024) 699 final. Brussels.

12. Ustymenko, V. A., Dzhabrailov, R. A., Hudima, T. S., & Sieriebriak, S. V. (2025). Pryntsyp verkhovenstva prava yak zasib utverdzhenia fundamentalnykh tsinnosti: pohliad kriz pryzmu prava YeS ta praktyky YeSPL [The principle of the rule of law as a means of establishing fundamental values: A view through the prism of EU law and the case law of the ECHR]. *Bulletin of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 32(2), 87–114. <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2025-32-2-87> [in Ukrainian].
13. Chekhaniuk, L. (2025). Pryntsyp verkhovenstva prava ta pravova vyznachenist: spivvidnoshennia y okremi aspekty [The principle of the rule of law and legal certainty: Correlation and certain aspects]. *Philosophical and Methodological Problems of Law*, 1(29), 85–95. <https://doi.org/10.33270/02252901.10> [in Ukrainian].
14. Zhyravetskyi, T. M., & Zhyravetska, M. T. (2026). Verkhovenstvo prava yak bazovyi pryntsyp pravotvorchoi diialnosti orhaniv publichnoi vlady [The rule of law as a basic principle of law-making activity of public authorities]. *Academic Visions*, (55). <https://doi.org/10.66556/2786-586X.55.zhyravetskyi-t> [in Ukrainian].
15. Rabinovych, M. (2024). EU enlargement policy goes east: Historical and comparative takes on the EU's rule of law conditionality vis-à-vis Ukraine. *Hague Journal on the Rule of Law*, 16, 715–737. <https://doi.org/10.1007/s40803-024-00223-6>

Дата першого надходження статті до видання: 22.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 19.05.2026

Дата публікації: 28.05.2026

Kalimbet Ihor*Candidate of Legal Sciences, Lecturer of the
Department of Social Sciences and
Humanities
Odesa State Agrarian University*

THE RULE OF LAW AS A FUNDAMENTAL PRINCIPLE OF THE MODERN LEGAL SYSTEM OF UKRAINE

Summary. Introduction. For modern Ukraine, the rule of law has not merely an abstract doctrinal meaning but also a practical one, since this principle serves as the basis for assessing the limits of state interference with human rights, the consistency of judicial practice, the admissibility of discretion under martial law, and the capacity of the legal system to meet the criteria for accession to the European Union.

Purpose. The purpose of the article is to provide a comprehensive scientific and legal analysis of the rule of law as a fundamental principle of the modern legal system of Ukraine, to clarify its normative content, judicial concretization, and implementation challenges, as well as to compare the national approach with EU criteria and the case law of the European Court of Human Rights.

Materials and Methods. The research is based on the analysis of the Constitution of Ukraine, the Law of Ukraine «On the Legal Regime of Martial Law,» the Updated Rule of Law Checklist of the Venice Commission, decisions of the Constitutional Court of Ukraine from 2024–2025, resolutions of the Supreme Court from 2025, judgments of the European Court of Human Rights from 2025–2026, the 2024 European Commission Report on Ukraine, as well as contemporary scientific publications from 2024–2026. The study employs formal-legal, comparative-legal, systemic-structural, hermeneutic, and logical-legal methods.

Results. It is substantiated that the main problem of the Ukrainian legal order lies not in the absence of normative consolidation of the rule of law, but in the gap between the constitutional formula of this principle and the quality of its institutional implementation. Five key risk areas are identified: inconsistency of judicial practice, problems with the enforcement of court decisions, excessive discretion of public authorities, legal uncertainty during wartime, and the insufficiently systematic application of ECHR standards and EU criteria in national law enforcement practice. It is proven that the European approach transforms the rule of law from the level of an abstract value into the sphere of verifiable institutional criteria.

Prospects. Promising directions for further research include the study of procedures for departing from the established judicial practice of the Supreme Court, legal mechanisms for the enforcement of decisions of national courts and the ECtHR, as well as instruments for the preliminary review of draft laws for compliance with the requirements of the rule of law under conditions of martial law and European integration.

Key words: rule of law, legal system, legal certainty, judicial practice, martial law, Constitutional Court of Ukraine, Supreme Court, European Court of Human Rights, European Union, constitutional review.